

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

היכל
תשיעי
קובץ
שלשלת האור
שער
שלישי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

מקץ

(חלק בה שיחה א)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת מקץ, כד"ל בסלו, ה'תשפ"ו (א)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2025
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY®
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

מקץ

220

עפר וקטמיות⁷ דברים שהן מעמידין פירות⁸.

כלומר: לפי ב' הדעות⁹ דברי הכתוב „אוכל שדה – נתן גו"¹⁰ באים להודיע מה עשה יוסף כדי להבטיח שהתבואה תשמר ולא תירקב. והחילוק ביניהן הוא: לפי הדעה הראשונה הבטיח זאת ע"י הנחת התבואה בסמיכות לשדה גידולה, „מפני שכל ארץ וארץ מעמדת פירות"¹¹ (ו„מעמדת" כאן – היינו מקיימת¹²); ולאידך מאן דאמר הבטיח זאת ע"י שנתן בהם עפר וקטמיות (שהן) דברים שהן מעמידין פירות¹³.

[וכביאור המפרשים¹⁴, שר' נחמי' למד כן מהתיבות „שדה .. נתן" – ש„נתן" גם (משהו) מן ה„שדה .. אשר סביבותי"¹⁵ (דהיינו עפר וקטמיות)].

221 ב. והנה רש"י בפירושו על התורה: פירש (על התיבות „אוכל שדה העיר

א. נאמר בפרשתנו (בקשר לקיבוץ ה„אוכל" בשבע שני השבע ע"י יוסף): „ויתן אוכל בערים אוכל שדה העיר אשר סביבותי נתן בתוכה".

וצריך להבין: מהו החידוש בחלקו השני של הפסוק, „אוכל שדה העיר אשר סביבותי נתן בתוכה", על הרישא „ויתן אוכל בערים"¹⁶? הלא ממה שנאמר „ויתן אוכל בערים" מובן שנתן את התבואה מן השדות שסביב לערים בעיר הסמוכה ביותר – דמפני מה יטרח ויביאה לעיר מרוחקת דוקא¹⁷!

ואפילו נאמר שלא היינו מבינים זאת מעצמנו – עדיין אינו מחוור: למאי נפקא מינה, עד שהוצרך הכתוב להודיענו זאת?

במדרש איתא על זה¹⁸: „נתן מה שבתחום טברי' בטברי'¹⁹ ומה שבתחום ציפורי בציפורי מפני שכל ארץ וארץ מעמדת פירות'. ר' נחמי' אמר נתן בהם

(7) ראה רש"י, מתנות כהונה ויפ"ת (השלם) לב"ר שם. רד"ל שם.

(8) כ"ה להמפרשים שנסמנו לקמן הערה 10. וראה לקמן סעיף ב. – וביפ"ת (השלם) מפרש (במדרש) דמ"ש ר"ג „נתן בהם עפר כו" אינו פירוש הכתוב כ"א רק עצת יוסף לקיים התבואה, אבל פ"י הכתוב „אוכל שדה העיר גו" הוא – שגם „אוכל שדה כל עיר סביבות ארץ מצרים נתן בתוך ארץ מצרים".

(9) מת"כ שם. וראה רד"ל שם שמציין לקה"ר עה"פ (א, ד) והארץ לעולם עומדת (ומת"כ שם). (10) פ"י מהרז"ו לב"ר שם. וראה גם נחלת יעקב לפרש"י כאן. – ובעוד מפרשים (נזר הקודש (השלם) ורד"ל לב"ר שם. משכיל לדוד ומלאכת הקודש לפרש"י (כאן) שנלמד מהתיבות „אשר סביבותי" (ע"ש).

(1) פרשתנו מא, מח.

(2) ראה גם דבק טוב לפרש"י כאן.

(3) באר מים חיים (לאחי המהר"ל) לפרש"י.

וראה גם מלאכת הקודש (לפרש"י) כאן.

(4) יפה תואר (השלם) לב"ר שבהערה הבאה (הובא גם בנזר הקודש השלם שם). מלאכת הקודש לפרש"י כאן.

(5) ב"ר פ"צ, ה.

(6) להעיר אשר טברי' וציפורי – הפכים (ראה גם מת"כ לב"ר שם): טברי' עמוקה ביותר וציפורי בהר ובראשו (שבת קיח, ב וברש"י שם. סט"ר פ"ח). – וראה ביכורים פ"א מ"ג, י"ד.

מקרא [ובפרט בנדון דידן, שלא כתב רש"י על פירוש זה, רבותינו דרשו" (וכיו"ב), ולא ציין שהפירוש הוא מבראשית רבה] – ומהו ההכרח בפשוטו של מקרא שיוסף עשה ב' פעולות כדי להגן על התבואה מרקבון?¹³

יש מפרשים¹⁴, שב' הדברים מרומזים בלשון הכתוב: מ„אוכל שדה העיר . . נתן“ ידעינן שנתן את האוכל בתוך עיר זו; ומן הלשון „שדה . . נתן בתוכה“ יש לדייק (כנ"ל) שנתן גם את (עפר ה)שדה בתוך התבואה.

אבל צ"ע אם אפשר לומר פירוש כזה בדרך הפשט: בכתוב נאמר „נתן“ פעם אחת, והרי זה היפך פשוטו של מקרא לפרש שהכוונה¹⁵ לב' נתינות שונות במקומות נפרדים: נתינת התבואה בעיר, ונתינת העפר בתבואה!¹⁶

לכאורה ה' אפשר ליישב, שאין כוונת רש"י לומר ש„נתן בתוכה“ פירושו נתינה שני' – נתינת העפר בתבואה, אלא פירוש „אוכל שדה“ הוא: יוסף נתן את „האוכל“ יחד עם

אשר סביבות' נתן בתוכה“: „שכל ארץ וארץ מעמדת פירות' ונותנין בתבואה מעפר המקום ומעמיד את התבואה מלירקב“.

בפשטות – בא רש"י ליישב את השאלה הנ"ל: „למאי נפקא מינה“ (1) עצם מה שעשו כן, (2) ואם הטעם הוא כנ"ל, כדי לחסוך טירחא – לשם כך מודיע הכתוב על כך –

אלא שרש"י בדבריו כלל את ב' הענינים בהמשך אחד (בוא"ו החיבור – „שכל ארץ כו' ונותנין כו“, ולא כתב „דבר אחר“ וכיו"ב), וא"כ מובן שלפי רש"י כוונת הכתוב לב' הפעולות גם יחד¹¹ – שכדי להעמיד את התבואה שמר יוסף את התבואה (בסביבות' דוקא) בסמיכות לשדה גידולה, וכן הוסיף לתבואה „מעפר המקום“.

ותמוה: האמנם מצרף רש"י ב' דעות מחולקות בתוך פירוש אחד?!

יש מפרשים¹², שאליבא דרש"י בא ר' נחמ"י (לא לחלוק על תנא קמא, אלא) להוסיף על הדעה הראשונה, ולדעתו כדי להבטיח שהתבואה לא תירקב נדרשות ב' הפעולות, וכן נקט רש"י בפירושו.

אבל עדיין אין זה מחזור: פירוש רש"י על התורה הרי הוא פשוטו של

(11) בצידה לדרך כאן „ואל תתמה איך פרש"י ב' פירושים דתרי תנאי ולא כתב ד"א כי זה מנהגו“ (וראה דברי דוד להט"ז כאן). וכבר תמה עליו בבאר יצחק לפרש"י כאן.

ומ"ש בדבק טוב כאן „ונסתפק בעיני הגאון איזה טעם הוא אליבא דהלכתא והביאו שניהם – לכאורה דוחק גדול הוא.

(12) יפ"ת (השלם) לב"ר שם (הובא גם בנזה"ק שם). באר יצחק לפרש"י כאן. וראה מלאכת הקודש (באור"א קצת).

(13) בבאר יצחק „ולא אמר (רש"י) כן מכח דיוק הכתוב רק מכח הידיעה“. וצע"ג לפרש כן בפרש"י עה"ת שענינו פשט"מ, ככפנים.

(14) משכיל לדוד (ובמלאכת הקודש באור"א קצת) לפרש"י כאן. וראה שאר מפרשים שבהערה 10.

(15) כלשון המשכיל לדוד: ונתן בתוכה דכתיב בקרא אתרווייהו קאי.

(16) ובכלל צ"ע איך אפשר לפרש „נתן בתוכה“ על נתינת העפר בתבואה – והרי בפסוק נאמר „אוכל“ (ולא „תבואה“) וא"כ הול"ל „בתוכו“*. וראה לקמן בפנים.

(*) להעיר מלבוש האורה ומלאכת הקודש כאן בפ"י „נתן בתוכה“ (בשדה). ע"ש.

„הפירות“). יתר על כן: במדרש נאמר גם בדברי ר' נחמי' „מעמידין פירות“.

ד. וי"ל הביאור בזה, שע"י דיוקי ושינויי הלשונות מבאר רש"י את כוונתו (השונה מכוונת המדרש):

— וכמו שנתבאר כמה פעמים²⁰, שאפילו במקומות שנראה כאילו רש"י לא חידש כל פירוש, אלא העתיק בלבד את פירוש (לשון) חז"ל, הרי מאחר שרש"י בא לפרש את הכתובים ללומד לפי פשוטו של מקרא (בן חמש למקרא), צריכה גם לשון רש"י להתפרש לפי פשטות המשמעות של דבריו (כפי שהם מובנים לבן חמש למקרא), אע"פ שבמדרש לשון זו עצמה כוונתה אחרת;

ועד"ז בעניננו: אע"פ שלשון רש"י דומה ללשון המדרש, הרי כוונת רש"י היא כפירוש הפשוט של דבריו — דהיינו:

„שכל ארץ וארץ מעמדת פירות“ — „מעמדת“ כפירושה הפשוט²¹ (כלשון רש"י בפרשה שלפני זו²², „להעמיד ממנו בנים“: כל ארץ מעמידה ומצמיחה את פירות' (המיוחדים). דהיינו שארץ זו מתאימה לגידול פירות אלו, וארץ אחרת — לפירות אחרים. וע"ז מה שלמדנו לעיל²³ על מקום ארץ מצרים „שהוא מגדל פשתן“,

ה„שדה“ — (עפר השדה) „בתוכה“, בתוך העיר (וממילא ידעינן שנתן לתוך התבואה מעפר המקום).

ועדיין אינו מחזור: מהו ההכרח בפשוטו¹⁷ של מקרא (שגם) נתינת האוכל בעיר סביבותי' נעשתה כדי להעמיד את התבואה¹⁸?

ג. ויובן בהקדים כמה דיוקים בלשון רש"י (כולל — שינויים מלשון המדרש):

(א) בענין הראשון כתב רש"י (כבמדרש) „מעמדת פירותי“, אבל בענין השני הוסיף רש"י את התיבה „(ומעמיד ..) מלירקב“. ולכאורה איפכא מסתברא: אם הוצרך רש"י להוסיף ביאור על תיבת „מעמיד“ (שהכוונה היא „מלירקב“) — ה"י לו לומר כן תיכף בפעם הראשונה.

(ב) במדרש נאמר „נתן בהם עפר וקטמיות דברים שהן מעמידין פירות“, אבל רש"י כתב „מעפר המקום“ — היינו שלא די בעפר (או קטמיות) סתם¹⁹, אלא יש הכרח דוקא בעפר ממקום גידולה של התבואה.

(ג) פתח רש"י „שכל ארץ כו' מעמדת פירותי“, ואילו בסיום דבריו שינה וכתב „ומעמיד את התבואה“ (ולא

(17) ובפרט אשר בשכל פשוט אין שייכות ביניהם — כדלקמן בהערה 28.

(18) ואף שנתינת האוכל בעיר הסמוכה (דוקא) היא מילתא דפשיטא ולמאי נפק"מ להודיע זה (כנ"ל בתחילת השיחה) — הרי באם נתינת זו היתה כדי להעמיד התבואה, וא"כ הוצרכו לשתי נתינות שונות להעמיד התבואה — דוחק גדול לומר שהפסוק ירמו שתינה יחד ב„נתן“ א'.

(19) וכפשטות לשון הגמרא (שבת לא, סע"א — הובא ביפ"ת השלם ורד"ל לב"ר שם) „מערב אדם קב חומטון בכור של תבואה“.

(20) ראה לקו"ש ח"ב ע' 156 הערה 18*. שם ע' 199. ועוד.

(21) כי אם כוונת רש"י היא „מקיימת“ — הו"ל לפרש זה, ובמכש"כ מזה שמפרשי המדרש הוצרכו לפרש זה (ראה בהמצוין בהערה 9).

(22) וישב לח, יד. שם, כו. לו, א. ובכ"מ.

(23) פרש"י בראשית ב, יא.

משא"כ „שכל ארץ וארץ מעמדת פירותי“ אינו שייך לענין „מעמיד . . מלירקב“, וכאן בפירוש רש"י אין זו אלא הקדמה²⁹ לביאור מדוע „נפר המקום“ דוקא „מעמיד את התבואה מלירקב“.

ואין רש"י צריך להשיענו את הטעם שנתנו את התבואה בעיר סביבותי – שהרי³⁰ הדבר מפורש בכתוב (לפי פירוש רש"י): ותעש הארץ כתרגומו (וכנשו דיירי ארעא) ויקבון גו' ויתן אוכל בערים – ומובן בפשטות שדיירי ארעא נתנו אותה בסביבותי, בערים.

אבל לאידך, אין זה כמשמעות פשטות לשון ר' נחמי' שעפר בכלל הוא דבר המעמיד פירות (כנ"ל ס"ג), אלא הדיוק כאן הוא – „מעפר המקום“ (שבו גדלה התבואה) דוקא (וטעם הדבר הוא, כנ"ל, כי „כל ארץ וארץ מעמדת פירותי“ – שלה דוקא).

ובזה מתבאר בפשטות גם שינוי הלשון ברש"י, שפתח ב„כל ארץ כו' פירותי“ וסיים ב„ונותנין בתבואה – מעמיד את התבואה“ – שכן תחילה כוונת רש"י ללמדנו כלל, ענין כללי בנוגע לכל מיני הפירות, ש„כל ארץ וארץ“³¹ מצמיחה „פירותי“ (ולכן נקט

ע"ד „בארץ מצרים בארץ גושן“²⁴ – וכל אחת מהן „מעמדת פירותי“, כפי שכבר הביא רש"י לעיל בפירושו²⁵.

למאי נפקא מינה? – ממשיך רש"י: „ונותנין בתבואה מעפר המקום ומעמיד את התבואה מלירקב“: מאחר שכל ארץ מצמיחה את פירותיה המיוחדים, מובן, שהעפר של כל ארץ הוא בעל תכונות מיוחדות המותאמות²⁶ לפירותי היא, ולכן „עפר המקום (ו)מעמיד את התבואה מלירקב“, היינו שהתבואה נשמרת מרקבון ע"י שמכניסים לתוכה „עפר“ ממקום גידולה דוקא.

אבל מובן בפשטות, שאם עירב בה מעפר המקום השולל ריקבון – אין נפקא מינה באיזו עיר תהי' התבואה²⁷.

ה. עפ"ז סרה בדרך ממילא השאלה הנ"ל (סעיף ב) – היכן נזכרו בכתוב ב' פעולות – כי לפי רש"י עשה יוסף רק דבר אחד כדי להגן על התבואה מרקבון: „ונותנין בתבואה מעפר המקום“²⁸ (וזה גופא תוכן החידוש של „אוכל שדה העיר אשר סביבותי נתן בתוכה“ – שמה ש„נתן בתוכה“ הי' מ„שדה . . אשר סביבותי“, מעפר המקום (כנ"ל סוף ס"ב).

(24) ויגש מז, כז ובפרש"י שם. ולפני זה – מז, וא"ו.

(25) וישלח לו, כ.

(26) ראה גם לבוש האורה לפרש"י כאן (אלא שגורס ומפרש בפרש"י באר"א).

(27) להעיר מהראב"ע (מא, לה) שכל ערי מצרים (ומובן ממנו שבפרט עיר מצרים שהיא על שפת היאור) גרמו רקבון.

(28) והטעם שנקט רש"י פירוש זה דוקא (ולא כדעיה הא' בב"ר שם) – כי בפשטות אין שייכות דעיר שבה התבואה לשלילת רקבון. ועוד – דוקא לפ"ז מובנת אריכות לשון הפסוק, כנ"ל סעיף א (ובהנמסר בהערה 10).

(29) וכמודגש ג"כ בזה שהשמיט רש"י תיבת „מפני“ שבמדרש שם („מפני שכל ארץ כו'“), וכן תחילת לשון המדרש „נתן מה שבתחום כו'“ (אלא שבזה אפ"ל שלא הוצרך רש"י לכתוב זה כי מפורש הוא בכתוב).

(30) נוסף על הנ"ל בתחילת השיחה.

(31) עפ"ז יומתק (יותר) ג"כ השינוי בלשון רש"י – „כל ארץ וארץ כו' (ואח"כ) מעפר המקום“ – דלכאורה הו"ל לנקוט בב' המקומות אותה הלשון

שיתקיים בו „פתח לבי בתורתך“, שיהי כלי לתורה, זקוק הוא לענין הביטול, ש„נפשו“ תהי כעפר, וממילא הוא מקיים זאת ועושה עצמו „כעפר“, אולם היכן הוא „עפרו“ וביטולו – במקום אחר, ולא בנוגע לתורתו:

כאשר ב„תורתו“ עסקינן – דורש הוא לעצמו כבוד התורה; כשבא למסיבה, דורש הוא שכולם יקומו בפניו; בקריאת התורה דורש הוא את העלי החשובה ביותר וכו'.

ובאשר לצורך בביטול, בעפר – הוא מקיים זאת, אבל לא „מעפר המקום (דתורה)“. התורה אומרת: „ואהבת לרעך כמוך“³⁶, מצות עשה של תורה על כל חכם וחכם מישראל ללמד את כל התלמידים אעפ"י שאינן יוצאי יריכו³⁷; התורה אומרת: עליך להיות מרביץ תורה בנשמתך, בגופך, בממונך – ואזי טוען הוא „ונפשי כעפר“: מה אני ומי אני. לטענתו אינו חזק דיו ברוחניות כדי לצאת ולעסוק בהרבצת התורה, שהרי הוא „כעפר“, והסביבה החיצונית יכולה להשפיע עליו השפעה בלתי טובה, ולכן מוכרח הוא להשאיר סגור בד' אמותיו שלו, ודוקא מצומצמות. אפילו טפח מחוץ לזה – בני משפחתו, בני שכונתו, עירו וכו' – לא.

ועל זה באה ההוראה מפירוש רש"י, שה„עפר“ צריך להיות מאותו „מקום“ ומאותו ענין גופא שעליו יש להגן ולשמור – לא די בביטול בענינים

רש"י הלשון „פירות“ – כל מיני פרי הארץ – ולא רק תבואה; משא"כ בהמשך הדברים, כשעוסק בפרטיות בענין הנדון בכתוב כאן (אופן הנתינה ש„מעמיד“ . מלירקב), מפרש הוא את „האוכל“ שבפסוק – תבואה³².

ו. הוראה בעבודת כל אחד ואחד – מפירוש רש"י זה:

הפירות, ה„תבואה“, של אדם מישראל – הרי זו התורה³³ שלומד. וכשמבקץ ואוסף ריבוי תבואה – ריבוי בתורה (ומצוותי) – עליו לדעת שכדי שהתורה תשאיר בידו, ישנה עצה אחת ויחידה: „ונותנין בתבואה מעפר המקום“: עליו להכניס ללימוד התורה את ענין העפר, את הביטול של „ונפשי“³⁴ כעפר לכל תהי, ודוקא עי"ז מתקיים בו „פתח“³⁴ לבי בתורתך.

ומוסיף רש"י הוראה עיקרית – שזה צריך להיות „מעפר המקום“, מאותו מקום שבו גדלה התבואה: בנוגע לאומות העולם, ענינים זרים ליהדות, אסקופה הנדרסת³⁵ לכל דבר, יצר הרע – אזי אדרבא, עליו להתנהג כתתחלת השולחן-ערוך: „הוי עז כנמר וגבור כארי“.

יכול יהודי לחשוב: הן אמת שכדי

(„ארץ“ . מעפר הארץ“ או „כל מקום ומקום“ . מעפר המקום“). – וראה רש"י וישלח שם „קנה“.

(32) ראה רש"י לקמן (מא, נה) „שהריקה בתבואתם“ (ובפסוקים לפניו „לחם“ . לחם).

(33) ראה סנהדרין מב, א ובתורה ורב תבואות שם.

(34) נוסח אלקי נצור (ברכות יז, א) בסיום שמו"ע. וראה גם שבת שם: אי ידאת ה' כו' משל כו' עירבת לי בהן קב חזמטון כו'.

(35) ל' הש"ס – עירובין צח, א (ע"י „רגל הרבים כו' איכא ביוזון“ – רש"י שם).

(36) ראה תניא פל"ב. וראה קונט' אהבת ישראל (ברוקלין, תשל"ו. ועוד).

(37) הל' ת"ת לאדה"ז פ"א ס"ח.

אחרים, אלא צריך להיות בעיניו „כעפר“ בענין התורה גופא.

ז. התורה היא חכמתו של הקב"ה, שהיא למעלה לגמרי משכל של נברא. ולפיכך³⁸, כדי שתורתו של הקב"ה תקלט כדבעי אצל הנברא, בהכרח שיתקיים „ברכו בתורה תחילה“³⁹ — שכשלומד תורה מבטיח הוא תחלה שתהא לו ידיעה כדרוש אודות נותן התורה, ומבטיח שהתורה תפעל בו יראת הוי' נותן התורה (ואהבת) יותר מקודם.

ויתר על כן: מאחר שהתורה היא חכמתו של הקב"ה, מובן שכדי שיוכל להחזיק ולשמור בקרבו את תורתו של הקב"ה, לא די בהרגש של „ונפשי כעפר לכל תהי“ שקודם הלימוד ובעת הלימוד, אלא צריך להתקיים „ונותנין בתבואה מעפר המקום“: אפילו בתורה שכבר „קיבץ“ ולמד מוכרח להיות ענין הביטול — עליו לזכור תמיד ש„נתן לנו את תורתו“, ואשר „נותן התורה“ הוא לשון הווה — שבשעה שלומד תיבה, „ואפילו אות אחת“, בתורה, אזי הקב"ה „קורא ושונה כנגדו“⁴⁰ — והתורה דורשת ממנו⁴¹ שיהי בשעת מעשה „באימה וביראה וברתת ובזיעה“. וא"כ איך יתכן שאדם בר דעת ילמד על מנת לקנות, או על מנת להתכבד בקלון חבירו⁴², או אפילו להתכבד סתם.

ואפילו גדול באמת בתורה — זוכר הוא בודאי, זכרון כדבעי, שככל שישכיל וידע בחכמת התורה, הרי היא — ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים⁴³, ויתר על כן: ארוכה — שלא בערך, שהרי היא חכמתו של הקב"ה, ואהי' אצלו גוי' שעשועים גוי'⁴⁴.

ואזי יש לתורתו קיום, והוא „מעמיד את התבואה מליקרב“ ח"ו.

ח. עוד הוראה כללית — מכללות פירוש רש"י:

זה שיוסף פרנס את „כל הארץ“⁴⁵ בשנות הרעב בא ללמדנו, שכאשר שורר בעולם מצב של „רעב“ ברוחניות, מצב של עם־הארצות וכו', מוטל על כל אחד מישראל (שהרי כל איש ישראל נקרא „יוסף“⁴⁶ ברוחניות) החיוב לזון ולפרנס את כל העולם כולו, אפילו חוצה, במזון רוחני.

ובקשר לזה מלמדנו רש"י, שלא זו בלבד שיש לפרנס את בני ישראל במזון רוחני, אלא יתר על כן: צריך אדם לקבץ ולאסוף אצלו ריבוי אוכל — כדי שיוכל לפרנס בו כל אחד מישראל שיוודע לו בעתיד שהוא זקוק לכך — ויתר על כן:

יש לחפש דרכים ואמצעים להבטיח שהמזון הרוחני המוכן והניתן לזולת יהי' דבר של קיימא — „מעמיד את

ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי... ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם.

(43) איוב יא, ט.

(44) משלי ח, ל. וראה תניא קו"א ד"ה דוד זמירות (קסא, א).

(45) פרשתנו מא, נז.

(46) תהלים פ, ב ובש"י ומצו"ד שם. וראה לקמן ע' 252 ואילך.

(38) ראה בארוכה בכ"ז — לקו"ש חט"ו ע' 326 ואילך. וש"נ.

(39) נדרים פא, א. ב"מ פה, רע"ב. וראה ב"ח לטא"ח סמ"ז (ד"ה ומ"ש דאמר) עיי"ש היטב.

(40) תדא"ר רפי"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד.

(41) ברכות כב, א.

(42) ראה ברכות כה, ב: בכניסתו מהו אומר כו'.

התבואה מלירקב". היינו שהדבר ישאר לפני' ברכה תחלה, נותן התורה לשון
 אצל המקבל ויפעל עליו, עד – כל הווה.
 משך ימי חייו, פעולה נמשכת, ולמעלה
 מזה – אף בבניו וכו' – תורה שיש

(משיחת ש"פ מקץ תשנ"ג)

